

A költészet jelenléte

MATTI ROSSI VERSEI ELÉ

Ismertem és ismerek költőket, akiket legalább annyira izgalomba hoz és izgalomban tart egy-egy lefordítandó vers, mint saját megírandó versük. Meggyőződésem, hogy e közösnek mondható lélektani tény túlmutat a munkával együtt járó nehézségeken: világosan jelzi, hogy a saját versben és a magyarra honosító versben egyaránt a *költészet jelenléte* gyorsítja föl a belső égést. Más szóval: a műfordítás első fokon mindig költői probléma, és csak másodfokon nyelvi. Tornai József idekívánczó gondolata szerint: a vers lefordíthatatlan, a költészet azonban fordítható.

Negyedszázados írói pályám során sokféle műfaj ablakán betekintettem, sokféle műfaj hintájába beleültem, de a műfordításét lengni hagytam. Pedig a kísértő értem is eljött. Ötvenhat utáni hányódásomban elkezdtem franciául tanulni. Három-négy hónapos fegyelmezett magolás után, vakmerő gyakorlatozásul, Eluard szürrealista verseit fordítottam le magamnak, saját használatra. Ahol nem értettem a versmondát jelentését, megtoldottam a verset a képzelettemmel. Egy-egy szó, kép, nagyudvarú metafora mögött így sokkal érzékenyebb érzelmi és gondolati dimenziókat fedeztem föl, mint amikor magyarul bukkantam hasonló értékekre, mert ami magyarul ajándéknak hatott, egy másik, ismeretlenebb kultúra közegéből rámvillanva, a természetest is és a meglepőt is újraértelmezte számomra. A csodát is újramagyarázta.

Ma már csak sajnálni tudom, hogy a nyelvtanulást és a fordítói buzgalmat elszárazította az idő, hiszen kiderült, hogy az elmúlt húsz-huszonöt évben mások fordítói munkája révén mennyivel több szellemi s költői információt kaptam a világ minden sarkából, mint amennyit a hazai irodalom föl tudott kínálni. Úgy érzem, jóval magasabb lépcsőkön járhatnék, ha pályám kezdete óta fordítottam volna.

Egyedüli vigaszom ebben a veszteségben egy paradoxon: azáltal, hogy nem fordítottam, sorsszerűbben bizonyíthatom: fordítani ugyanolyan szükség-szerűség, mint írni. Aranytól Babitsig, Szabó Lőrinctől Nagy Lászlóig, Orbán Ottóig ez a szükségszerűség hozott létre fordítói életműveket. Minden, anyanyelvébe zárt magyar külön hálával tartozhat a nagy fordítóelődöknek s a kortárs fordítóknak is. Az ő fáradozásuk nélkül nemcsak én, az egynyelvű, de maga a világmindenség s a lét is egyhangúbb volna s érdektelenebb.

Nagyritkán ha fordítok, lelkifurdalásból adom a fejem munkára. Mint aki örök tartozásából jelképesen szeretne valamit törleszteni.

Az itt közölt Matti Rossi-verseket Jávorszky Bélától kaptam nyersfordításban. Jávorszky két saját kiadású fordításkötete után most a Magvető megbízásából a finn avantgarde költők antológiáját állította össze. A versek zömét ő, Fodor András és Tornai József fordította.

A nekem juttatott Matti Rossi-verseknek kétszeresen is megörültem, mert eltökélt politikai hang és kendőzetlen erotikum jellemzi őket, ami így együtt kivételes erény.

Sajnos a költőt mostani finnországi utamon se ismerhettem meg személyesen. Csak a lexikonok szegényes adatait írhatom ide róla. Matti Rossi 1934-ben született Sortavalában. Erőteljesen baloldali érzelmű író. Évekig Londonban élt, az angol rádió, a BBC finn osztályát vezette. Költői munkássága mellett kiváló műfordító is, elsősorban latin-amerikai költőket ültetett át finre.